

ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด*

LEADERSHIP BASED ON THE SEVEN PRINCIPLES SUPPERISADHAMMA OF SCHOOL
ADMINISTRATORS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICE ROI ET

วลัยพร พาโคกทอม¹, พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์², สุเทพ เมยไธสง³
Walaiporn Pakoktom¹, Phrakhruvichitpanyaphorn², Suthep Maythaisong³
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{1,2,3}
Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, Thailand.^{1,2,3}
Email : rung.wal.aip@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ดจำนวน 330 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวโดยใช้สถิติ F-test

ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ดโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงานไม่แตกต่างกัน ส่วนขนาดโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. ผลการศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา ควรยึดหลักการและบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอน มีกระบวนการการทำงานที่ดี ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร และทำให้ผู้ร่วมงานเห็นความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันต่อเหตุการณ์และเวลาและควรให้โอกาสและสนับสนุนคนที่มีความรู้ความสามารถให้ดำรงตำแหน่งที่เหมาะสม

คำสำคัญ : 1. ภาวะผู้นำ 2. สัปปุริสธรรม 7 3. ผู้บริหารสถานศึกษา

ABSTRACT

The objectives of the research were 1) to study Leadership based on the Seven Principles Suppurisadhamma of School Administrators under the Secondary Educational Service Area Office Roi Et, 2) to compare Leadership Based on the Seven Principles Suppurisadhamma, and 3) to study recommendations and guidelines for Leadership development Leadership based on the Seven Principles Suppurisadhamma. The sample group consisted of 330 teachers and the target group, including of 5 school administrators under the Secondary Educational Service Area Office Roi Et. The instrument used in this research were a questionnaire and an interview form. The statistics used to test the hypothesis was t-tests and One-way ANOVA analysis using F-test statistics.

The result of the research showed that : 1. Leadership based on the Seven Principles Suppurisadhamma of School Administrators under the Secondary Educational Service Area Office Roi Et. Overall, was at a high level. 2. Comparison of the teachers' opinion level towards Leadership based on the Seven Principles Suppurisadhamma of School Administrators under the Secondary Educational Service Area Office Roi Et according, classified by educational background and work experience were no difference, whereas school size was significantly different at .05 level. 3. The recommendations and the development guidelines were adherent to principles and systematic school administration, having a good process, relationship inspiration and encouragement the participants to focus on the common interest more than personal benefit, solving problems on time, and providing opportunities and supporting competent people who had the ability to hold an appropriate position.

Keywords : 1. Leadership 2. The Seven Principles Suppurisadhamma 3. School Administrators

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษานั้นนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จในการสร้างความเจริญและสร้างความก้าวหน้าให้สถานศึกษา ตามความหมายของภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึง กระบวนการซึ่งผู้นำใช้อิทธิพล ศิลปะหรือความสามารถที่จะจูงใจให้ผู้อื่นทำตามได้ปฏิบัติการ ได้อำนาจการให้ร่วมใจกับตน ดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยจะต้องแสดงให้เห็นว่า สนับสนุนในความสามารถของผู้ตามเป็นกระบวนการอิทธิพลทางสังคมที่บุคคลหนึ่งใช้อิทธิพลที่ไม่ใช่ลักษณะของการบังคับต่อผู้อื่น ให้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนดด้วยความเต็มใจ รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลขององค์การ ช่วยให้กลุ่มบุคคลสามารถดำเนินการต่างๆ บรรลุเป้าหมายที่กำหนด และภาวะผู้นำมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาองค์การและการจัดการเพราะจะทำให้มีการปฏิบัติที่ให้เกิด

จุดมุ่งหมายขององค์การบรรลุเป้าหมายองค์การไม่ว่าจะเป็นระดับภาครัฐหรือเอกชน ไม่ว่าจะเป็นระดับโลก ระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่น ภาวะผู้นำล้วนมีความสำคัญ เพราะก่อให้เกิดผลที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัด ผู้นำบางคนทำให้องค์การเฉื่อยชาเชื่องช้า และได้แต่ทำงานเนือยๆ ไปวันๆ กลับกลายเป็นองค์การที่มีความกระฉับกระเฉงว่องไว มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีสิ่งที่ท้าทายให้ทำตลอด ซึ่งคุณลักษณะความเป็นผู้นำมีดังนี้คือ 1)เป็นผู้มีสติปัญญาดีซึ่งประกอบไปด้วยความสามารถทางจินตนาการ(Imagination) ความสามารถในการสร้างสรรค์(Creative) มีวิจารณญาณดี(Judgment) ความสามารถในการปรับตัว(Adaptability) และมีความรอบรู้ในเหตุการณ์ต่างๆ (Alertness) ทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม และปรับปรุงสถานการณ์ได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง 2)เป็นผู้นำที่ทำงานหนักอยู่เสมอต้องขยันทำงานมากกว่าผู้ใต้บังคับบัญชา 3)คำนึงถึงขวัญและกำลังใจของกลุ่ม 4)ผู้นำที่ดีต้องมีลักษณะเหนือกว่าผู้นำ 5)ผู้นำที่ดีจะต้องมีอารมณ์คงที่(Well-balanced) 6)เป็นนักกลยุทธ์(Strategic man) 7)ต้องมีอำนาจ (Power) (จรุงจิต สมบัติวงศ์, 2561)

สถานศึกษาเป็นองค์การหลักที่สำคัญในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนด บริหารจัดการให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและเสมอภาค (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) โดยมีผู้บริหารสถานศึกษารับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในทุกด้าน ที่เกิดจากบุคลากรหลายๆ คนร่วมมือกันบริหารจัดการ โดยใช้กระบวนการทางการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ อาศัยวิธีการจัดการองค์การที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาหรือหน่วยงานแต่ละแห่ง(สมคิด มาวงค์, 2554) ภาวะผู้นำจึงเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าผู้นำนั้นๆ เป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพพิเศษหลายอย่างสามารถที่จะบังคับบัญชาผู้อื่นได้ โดยอาศัยอำนาจหน้าที่(Authority) จากตำแหน่งและอำนาจบารมี(Power) ที่ได้จากตัวของเขาเองเป็นเครื่องมือ และสามารถสร้างอิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความเชื่อถือ ยอมร่วมมือหรือยอมรับในตัวของเขาได้ไม่ว่าจะเป็นบุคลิกภาพ ลักษณะความเป็นผู้นำ ความรู้ความสามารถ ความคิดริเริ่ม การตัดสินใจ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่มหรือขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (พยุงค์ศักดิ์ นันทรักษา, 2558)

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งการนำหลักสัปปุริสธรรมมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา ถือได้ว่าเป็นทางเลือกหนึ่งที่ช่วยแก้ไขปัญหาคือหลักธรรมที่ผู้บริหารควรเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมในทุกเรื่องไม่ว่าในเรื่องใดก็ตามซึ่งหลักธรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรประยุกต์ใช้เป็นรากฐานในการบริหารสถานศึกษาคือสัปปุริสธรรม 7 เป็นธรรมของสัตบุรุษธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษคุณสมบัติของคนดีธรรมของผู้ดีมี 7 ประการดังนี้คือ 1)ธัมมัญญตาความเป็นผู้รู้จักธรรมคือเหตุผลเช่นรู้จักว่าการทำความดีเป็นเหตุแห่งความสุขความเย็นเป็นเหตุแห่งความสำเร็จ 2)อัตถัญญตาความเป็นผู้รู้จักธรรมคือผลเช่นรู้จักว่าความสุขเป็นผลแห่งการทำความดีทุกข์เป็นผลแห่งการทำความชั่ว 3)อัตตัญญตาความเป็นผู้รู้จักตนคือต้องรู้สึกตัวอยู่เสมอว่าเรามีชาติมีเพศมีตระกูลยศศักดิ์สมบัติบาริหารความรู้ความสามารถกำลังความถนัดและคุณธรรมแค่ไหนเพียงไรแล้วต้องประพฤติตนให้สมกับภวะนั้นๆและรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นต่อไป 4)มัตตัญญตาความเป็นผู้รู้จักประมาณคือรู้จักความพอดีเช่นในการแสวงหาเครื่องยังชีพก็ต้องแสวงหาในทางที่ชอบธรรม 5)กาลัญญตาความเป็นผู้รู้จักกาลเวลาคือรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจการทำหน้าที่การทำงานต่างๆ 6)ปริสัญญตาความ

เป็นผู้รู้จักบริษัทประชุมและสังคมว่าสังคมใดควรที่จะเข้าไปร่วมด้วยต้องทำตัวเข้ากับสังคมได้โดยถูกต้องตามทำนองคลองธรรม 7) บุคคลปรีชาญาณ ความเป็นผู้รู้จักเลือกคบบุคคลรู้ความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอรรถาธิบายความสามารถคุณธรรมและรู้ที่จะปฏิบัติตนต่อบุคคล (พระมหาภาณุวัฒน์ แสนคำ, 2558) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรยึดหลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 เพื่อการครองตนและนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ Bass and Avolio (1988) ที่เป็นด้านที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4 ด้าน คือ 1) การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ 2) การสร้างแรงบันดาลใจ 3) การกระตุ้นการใช้ปัญญา 4) การคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล มาบูรณาการกับหลักสัปปุริสธรรม 7

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอัยยธิดา อันจะทำให้เราเข้าใจในภาวะผู้นำตามหลักธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่นำมาใช้ในการบริหารงานได้อย่างชัดเจนและนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเพื่อให้เกิดประโยชน์และความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานทั้งของส่วนตนและของส่วนรวมในอนาคตได้เป็นอย่างดี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอัยยธิดา

2.2 เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอัยยธิดา

2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอัยยธิดา

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 ครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอัยยธิดา แตกต่างกัน

4. ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

4.1 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอัยยธิดาได้องค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอัยยธิดา

4.3 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอัยยธิดาได้แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอัยยธิดา

4.2 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ดได้ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ดจำแนกตามระดับการศึกษาประสบการณ์การทำงานและขนาดโรงเรียน

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนในครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด การกำหนดขนาดของของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายได้ จำนวน 330 คน แบ่งออกเป็นครูผู้สอน โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 92 คน โรงเรียนขนาดกลางจำนวน 76 คน และโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 65 คน โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษจำนวน 97 คนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1)แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงานและขนาดโรงเรียน มีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ดมีลักษณะแบบมาตราประมาณค่าตามวิธีการของลิเคิร์ต (R.A. Likert) แบ่งระดับการวัดออกเป็น 5 ระดับ การหาคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความถูกต้องในการใช้ภาษาได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับที่ 0.99 2)แบบสัมภาษณ์ สอบถามแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ดประกอบด้วยคำถามที่ครอบคลุม เนื้อหาแนวทางภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยดำเนินการขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด นำเสนอผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบออนไลน์โดยใช้โปรแกรม Google Form และสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ค่าความถี่ร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานโดยใช้t-test แบบ Independent Samples และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวโดยใช้สถิติ F-test และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา(Content analysis)

6. ผลการวิจัย

6.1 ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอัยยธิดาโดยรวม

ด้าน	ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหาร	ระดับการปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1	การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์	4.17	0.90	มาก	4
2	การสร้างแรงบันดาลใจ	4.22	0.89	มาก	2
3	การกระตุ้นการใช้ปัญญา	4.21	0.89	มาก	3
4	การคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล	4.23	0.86	มาก	1
รวม		4.21	0.86	มาก	-

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอัยยธิดาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล ด้านการสร้างแรงบันดาลใจด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ตามลำดับ

6.2 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอัยยธิดา จำแนกตามระดับการศึกษาประสบการณ์การทำงาน ไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามขนาดโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอัยยธิดา 1)การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ควรยึดหลักการและบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอน และมีกระบวนการการทำงานที่ดี ทำให้ผู้ร่วมงานยอมรับมีความมุ่งมั่นและมีความเพียรพยายามที่จะขับเคลื่อนนโยบายไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้ 2)การสร้างแรงบันดาลใจ ควรสร้างความมั่นใจและมีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกับผู้ร่วมงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุผลตามเป้าหมาย 3)การกระตุ้นการใช้ปัญญาควรส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานแก้ปัญหาด้วยการวิเคราะห์หาเหตุและมีความรับผิดชอบในขณะปฏิบัติงาน 4)การคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความจำเป็น ความต้องการของผู้ร่วมงาน

6.4 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอัยยธิดา มีดังนี้ 1)การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ผู้บริหารสถานศึกษาควรยึดหลักการและบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอน และมีกระบวนการการทำงานที่ดี 2)การสร้างแรงบันดาลใจผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรและทำให้ผู้ร่วมงานเห็นความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน 3)การกระตุ้นการใช้ปัญญาผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้ที่แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันต่อเหตุการณ์และเวลา 4)การคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้ให้โอกาสและสนับสนุนคนที่มีความรู้ความสามารถให้ดำรงตำแหน่งที่เหมาะสม

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ดตามความคิดเห็นของครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาได้แสดงให้เห็นถึงการมีภาวะผู้นำ มีความสามารถในการบริหารและการจัดการ มีการทำงานที่เป็นระบบ ทำให้มีการปฏิบัติงานที่มีศักยภาพสูง และที่สำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษามีการปฏิบัติสูงสุดในด้านการคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ให้โอกาสและสนับสนุนบุคคลที่มีความรู้ความสามารถให้ดำรงตำแหน่งที่เหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลมาลย์ ไชยศิริธัญญา (2558) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อสมรรถนะหลักของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1)ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ การกระตุ้นสติปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การสร้างแรงบันดาลใจ และการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ 2)สมรรถนะหลักของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน การพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีมและการบริการที่ดี 3)ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารทุกด้านส่งผลกระทบต่อสมรรถนะหลักของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 โดยสามารถร่วมกันทำนายสมรรถนะหลักของครูในภาพรวมได้ร้อยละ 81.6 เรียงลำดับตามอิทธิพลของการส่งผลเป็นรายด้าน ดังนี้ 1)การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลและการกระตุ้นสติปัญญาส่งผลต่อจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู 2)การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลการสร้างแรงบันดาลใจ และการกระตุ้นสติปัญญาส่งผลต่อการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน 3)การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และการสร้างแรงบันดาลใจส่งผลต่อการพัฒนาตนเอง 4)การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ และการสร้างแรงบันดาลใจส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมและ 5)การสร้างแรงบันดาลใจและการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลส่งผลต่อการบริการที่ดี

7.2 การเปรียบเทียบภาวะผู้นำภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

7.2.1 ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนจำแนกตามระดับการศึกษาไม่แตกต่างกันทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเมื่อครูผู้สอนได้มาปฏิบัติงานอยู่ภายใต้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด เดียวกัน ได้รับรู้ข้อมูลภายใต้สิ่งแวดล้อมเดียวกัน อาจมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ดไม่แตกต่างกันสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดอภิสิทธิ์ อธิปญโญ (เล็กภิญโญ) (2560) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดขอนแก่น ผลการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลัก

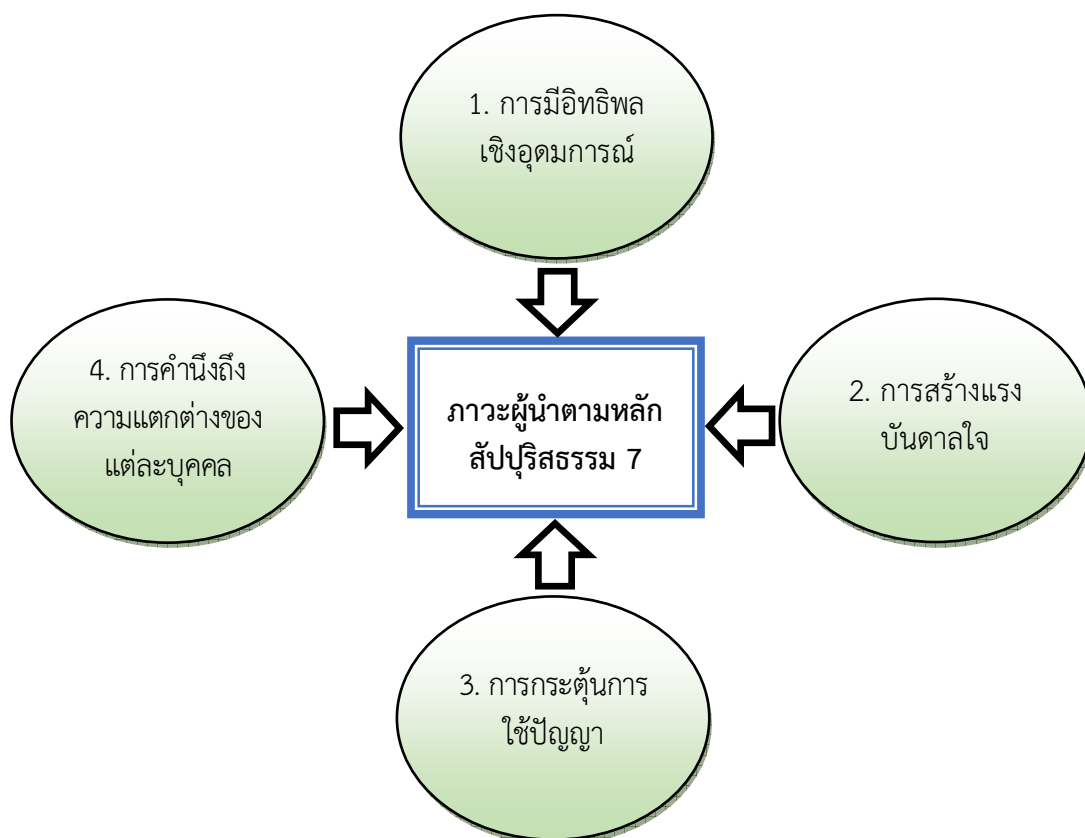
สัปปริสธรรม 7 ในสถานศึกษาจำแนกตามสถานภาพวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานของกลุ่มตัวอย่างโดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

7.2.2 ภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามประสบการณ์การทำงานไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เมื่อครูผู้สอนได้มาปฏิบัติงานอยู่ภายใต้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเดียวกัน ได้รับรู้ข้อมูลภายใต้สิ่งแวดล้อมเดียวกัน อาจมีความคิดเห็นต่อผู้บริหารสถานศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเจริญชัย จันทสโร(ตาลพันธุ์) (2561) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

7.2.3 ภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าบริบทและสภาพทั่วไปของสถานศึกษาที่แตกต่างกัน โดยสถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลาง มีข้อจำกัดในเรื่องของทรัพยากรที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษา ได้แก่ คน(Man) เงิน(Money) วัสดุอุปกรณ์(Materials) และการจัดการ(Management) เป็นต้น เช่น มีครูไม่เพียงพอ ไม่ครบตามเกณฑ์ ครูต้องช่วยงานพิเศษ โรงเรียนหลายอย่าง ทำให้ครูต้องรับผิดชอบงานมาก วัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนยังขาดแคลน และยังมีงบประมาณน้อย ทำให้การบริหารจัดการไม่คล่องตัว การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจยังน้อยส่วนใหญ่ต้องรอให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นคนตัดสินใจ ซึ่งการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาก็ทำได้ไม่เต็มที่ ในขณะที่สถานศึกษาขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ มีความพร้อมเกือบทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการศึกษา เช่น มีครูครบตามเกณฑ์ ผู้บริหารสามารถเลือกครูมาปฏิบัติงานได้อย่างหลากหลายทำให้การแบ่งงานรับผิดชอบได้ตามความรู้ความสามารถของครู วัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนมีความพร้อม นอกจากนั้นงบประมาณของสถานศึกษาก็มีเพียงพอที่จะบริหารจัดการ การตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมทำได้เต็มที่ จึงส่งผลต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ทำให้ภาพรวมการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการรับรู้ของครูที่แตกต่างกันสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยา อาทรภิก และรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 ผลการเปรียบเทียบพบว่า ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

8. องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด และการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ดทำให้ได้ทราบผลของการวิจัยที่สามารถนำไปใช้พัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สรุปได้ดังภาพต่อไปนี้



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

9. ข้อเสนอแนะ

9.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

9.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีเป้าหมายอย่างชัดเจน สร้างความร่วมมือให้ผู้ร่วมงาน
ดำเนินกิจกรรมตามแผนงานเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามวิสัยทัศน์

9.1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการพัฒนาปรับปรุงเรื่องการวิเคราะห์ข้อมูลและวินิจฉัย
สถานการณ์ให้ถูกต้องแม่นยำ

9.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

9.2.1 จากผลการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมากดังนั้นผู้บริหาร
สถานศึกษาควรมีการวิเคราะห์ข้อมูลและวินิจฉัยสถานการณ์ให้ถูกต้องแม่นยำมีความสามารถในการ
สร้างแรงจูงใจภายในให้กับผู้ร่วมงาน มีการสร้างเจตคติที่ดี และการคิดในแง่บวก สร้างความมั่นใจ
และมีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกับผู้ร่วมงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุผลตามเป้าหมายเป็น
แบบอย่างที่ดีในการบริหารจัดการเวลา ให้เกิดประโยชน์กับสถานศึกษาสูงสุดเป็นผู้ที่แก้ไขปัญหาที่
เกิดขึ้นได้ทันต่อเหตุการณ์และเวลา และใช้เวลาในการสอนงานและแนะนำงานแก่ผู้ร่วมงานทุกฝ่าย
อย่างเหมาะสม ซึ่งจะส่งผลดีต่อสถานศึกษาโดยรวม

9.2.2 จากผลการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอรัญญิ์เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมี อิทธิพลเชิงอุดมการณ์มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรวิเคราะห์ข้อมูลและวินิจฉัย สถานการณ์ให้ถูกต้องแม่นยำ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารในการที่จะทำให้การบริหารงานในองค์กรประสบความสำเร็จ ตลอดจนหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เหมาะสมกับการ เป็นผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในยุคปฏิรูปการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงบริบทต่างๆ ไปอย่าง มากมายในปัจจุบัน

9.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

9.3.1 ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในรูปแบบ การวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะจะทำให้เห็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในเชิงประจักษ์

9.3.2 ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นราย กรณี เช่น ผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับ รางวัลดีเด่นด้านต่างๆ เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจาก ผู้ร่วมงานตามสภาพจริง ผู้วิจัยหรือผู้ศึกษาสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ได้อย่างแท้จริง

9.3.3 ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรด้านอื่น ที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาหรือในหลักธรรมอื่น เพื่อนำมาเปรียบเทียบผลที่เกิดจากการนำหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในวิจัยครั้งนี้

10. เอกสารอ้างอิง

- กมลมาลย์ ไชยศิริธัญญา. (2558). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะหลัก ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. 9(2). 1510-1525.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. กรุงเทพมหานคร : ศุภสภา.
- กัลยา อารทกิจ และรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2560). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1. การประชุมวิชาการระดับชาติ “วลัยลักษณ์วิจัย” ครั้งที่ 10. 27-28 มีนาคม 2561. 145-159.
- จรุงจิต สมบัติวงศ์. (2561). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา. *Journal of Roi Kaensarn Academi*. 3(2). 17-35.
- พยุงค์ศักดิ์ นันทกรักษา. (2558). การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมือง กาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระปลัดอภิสัทธี อธิปญโญ(เล็กภิญโญ). (2560). การศึกษาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาใน จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาเจริญชัย จันทสาโร(ตาลพันธ์). (2561). **ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- พระมหาภาณุวัฒน์ แสนคำ. (2558). **การบริหารตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดลำปาง**. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมสัมมนาวิชาการการนำเสนอการวิจัยระดับชาติและนานาชาติเครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 15. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. 875-885.
- สมคิด มาวงศ์. (2554). **การศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครู สังกัดโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- Bass, B., Waldman, D., Avolio, B., and Bebb, M. (1987). Transformational Leadership and The Falling Dominoes Effect. **Group & Organization Studies**. 12(1). 73–87.
- Krejcie, R., & Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activities. **Journal of Educational and Psychological Measurement**. 30(3). 607-610.

11. คำขอบคุณ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้เนื่องจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ช่วยเหลือในครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทขอกราบขอบพระคุณ พระครูวิจิตรปัญญารักษ์, ผศ.ดร. รองอธิการบดี ที่ได้อำนวยความสะดวกในการศึกษาตลอดหลักสูตร ขอกราบขอบพระคุณ คณะกรรมการสอบทุกท่านที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและเสนอแนะข้อบกพร่องตั้งแต่ต้นจนสำเร็จเรียบร้อย ขอขอบพระคุณ ดร.บัณฑิต ประสิทธิ์นอก ดร.วิมลพร สุวรรณแสนทวี และ ดร.กฤตยากร ลดาวัลย์ ที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย ขอกราบขอบพระคุณพระครูวิจิตรปัญญารักษ์, ผศ.ดร. และ รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมยไธสง ที่ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้ให้คำปรึกษา ตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องต่างๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของงานวิจัยฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณคณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ทุกท่าน ที่ได้เมตตาอบรมสั่งสอนประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านและเพื่อนนักศึกษาปริญญาโททุกท่าน ที่คอยห่วงใย ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจรวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ ที่ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ และให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา ขอขอบคุณครอบครัว และญาติมิตรทุกท่าน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ที่คอยห่วงใย ให้การสนับสนุน และเป็นกำลังใจตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงจบการศึกษาคุณค่าและประโยชน์ของงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูตเวทิตาแด่บุพการี ตลอดจนบูรพาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบันที่มีส่วนให้ผู้วิจัยเป็นผู้มีการศึกษาและประสบความสำเร็จมาจนตรงบัดนี้ทุกวันนี้